List 36. **NOVICE** Tečaj XXXVII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. septembra 1879.

Obseg: Kmetovalcev avstrijskih prva zahteva od novega ministerstva. — Kedaj je treba za odpust davka gossposki naznaniti škodo po ognji, toči ali povodnji, da se čas ne zamudí? — Prijazna beseda vipavskim kmetovalcem. (Dal.) — Kmetovalci, ne zabite koristnega vam gipsa! — Gospodarske novice. — Obrtnijske novice. — Radomljska dolina v starem veku. — Jezikoslovne opazke. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kmetovalcev avstrijskih prva zahteva od novega ministerstva.

S polnim zaupanjem pozdravljajo kmetovalci novega ministra za kmetijstvo grofa Falkenhayna, prav tako pa tudi obrtniki avstrijski barona Korb-Weidenheima, kajti oba sta velika posestnika sama in poznata velike težnje kmetijstva in obrtnijstva, pa sta tudi uže dosedaj večkrat razodela, da imata srce za olajšanje kmetijskih in obrtnih bremén.

Vemo, da se povsod odmeva glas po znižanji davkov, ki so res toliki, da uničujejo eksistenco onih, ki živijo od kmetijstva in obrtnijstva. Al da se v veliki državi mašinarija davkarska prenaredí in o davkih doseže polajšava, treba, da se sistema gospodarstva državnega v vsem predrugači, da se zmanjšajo stroški uprave, po katerih bode mogoče, znižati državne dohodke, to je, davke in med temi v prvi vrsti zemljiške davke. Da se vse to v boljši red spravi, treba bode uže še nekoliko potrpljenja.

Al nekaj druzega je, kar se mora in more brž storiti kmetijstvu na pomoč, in to je, da se žitu, živini in drugim pridelkom tujih vnanjih držav, ki se pripeljejo v Avstrijo, naloží primerna, to je, tolika colnina, da tuje blagó ne potlači v nič naše domače.

„Svobodna kupčija" je lepa misel, lep gospodarsk ideal, al vlada mora varovati domačine, da zavoljo „lepe misli" ne pridejo v nič. Če vidimo, kako so Nemčija, kako Francija, kako Anglija začele s colnino misliti za varstvo svojih domačih pridelkov, da jih nižja cena tujih ob tla ne dene, je pač skrajni čas, da tudi Avstrija svoje očí odpre in storí, kar je treba, da se odvrnejo še veče nadloge, ki žugajo kmetijstvu avstrijskemu s tem, da v Avstrijo dobimo amerikanskega žita in živine, ruskega žita in živine, avstralijske volne itd. po tako nizki ceni, po kateri ne enega ne druzega naši domači kmetovalci še pridelati ne morejo! Denite po „svobodni tuji kupčiji" naše domače kmetijstvo v nič, ki je eden glavnih stebrov državi, pa bodo trpeli vsi drugi stanovi. Naj so nam gori navedene tuje države zgled, katere tuje blagó in tujo živino obkladajo z visoko colnino, in tako domače varujejo hudega pritiska vnanjega.

Amerika in Rusija, na primer, imate neizmerne zaklade žita in živine, katere lahko sipljete v Avstrijo tako, da zadušujete domače naše gospodarstvo. Če uže zdaj pod bremenom velicih davkov komaj dihajo naši kmetovalci, kaj bode še le tedaj, ako uvožnja tujih pridelkov ostane prosta primerne colnine?

Poglejmo si le bogato severno Ameriko. Leta 1860. je iz žita, živine in druzega blagá, ki ga je v tuje dežele prodala, skupila 632 milijonov gold., — leta 1870. uže 752 milijonov, in lansko leto celó 1360 milijonov gold. in čez polovico tega denarja je skupila iz prodanih kmetijskih pridelkov!

Ozir na vse to nam daje pravico, zahtevati od novih ministrov kupčijstva in kmetijstva, da gredó nemudoma na delo za varstvo domačega kmetijstva, pa nas navdaja tudi polno zaupanje, da bosta podpirana od vseh konservativnih poslancev državnega zbora, vse storila, da se odvrnejo nadloge avstrijskemu kmetijstvu.

Kedaj je treba za odpust davka

gosposki naznaniti škodo po ognji, toči ali povodnji, da se čas ne zamudí?

„Novice" vedno skrbeče za korist domačega kmetijstva so v zadnjem listu o gori navedenem vprašanji razglasile razsodbo c. k. upravne sodnije dunajske, katera pa za kranjsko deželo ni veljavna,*) ker jej nasproti stojí razglas bivše ilirske gubernije od 25. novembra 1843., št. 28.843, kateri med druzim naznanja, da vsled sklepa Nj. veličanstva od 13. maja 1843. leta in c. k. dvornega ukaza od 6. novembra leta 1843., št. 15.642, se ima zarad odpusta davka a) škoda po ognji v 3 dneh, b) škoda po toči in vodi pa v 8 dneh dotični davkini gospóski pod zgubo pravice do odpusta davka naznaniti; tedaj za naznanila škode po toči in vodi ni taka hitrica.

V omenjenem razglasu se pa ne določuje, da se mora škoda pismeno naznaniti, tedaj se sme to tudi ustmeno, to je, z besedo zgoditi. Umeje se pa, da mora ustmeno naznanilo pri c. kr. gospóski se v zapisnik vpisati in od naznanilca podpisati; drugače naznanilo ni veljavno.

*) Gosp. Robiču se zahvalujemo za ta popravek in celo drugo pojasnilo. Ker v zadnjem našem listu naznanjena razsodba c. k. dunajske upravne sodnije se res tiče nekega posestnika v Galiciji, smo po takem mi na Kranjskem zaradi toče in povodinj na boljem. Naj bi rodoljubi na Štajarskem, Koroškem, Primorskem izvedeli, kako je pri njih s to postavo. Vred.

Na dalje določuje pa tudi omenjeni razglas, da, kedar je več poškodovanih, imata dva, ki so ju poškodovani izmed sebe izbrali, škodo gospóski naznaniti. Kako samo županovo naznanilo ni tedaj veljavno. Izbrana moža naj tedaj v naznanilu razločno izrečeta, da v svojem in v imenu drugih poškodovanih škodo naznanjata.

Tako naznanilo veljá pa samo za zemljišča, kar jih je vpisanih v mapi ene in iste soseske. Ako se poškodovana posestva v več katastralnih soseskah (mapah) nahajajo, mora za vsako mapo posebno naznanilo se narediti.

Zapomnite si tedaj župani in drugi gospodarji to dobro!

Pristavimo pa še, da so namesti nekdanjih davkinih gospósk stopila c. kr. okrajna glavarstva, in tem se sedaj omenjene škode naznanjajo.

Luka Robič.

Prijazna beseda vipavskim kmetovalcem.

(Dalje.)

Zraven tega, da se kupčija z zgodnim sadjem v obče konkurence bati nima, se še celó vipavski konkurence sosednih južnih dežel bati ni treba, in to zaradi tega ne, ker je z Dunaja do Postojne, to je, Vipave, po železnici veliko bliže kakor je z Dunaja v Bolcano (Botzen) na Tirolskem, kjer je glavna štacija tirolske sadne kupčije. Bližina pa storí v sadni kupčiji prav veliko, kajti ne le da je vožnína zato ceneja, je tudi za sadje veliko manj nevarnosti na kratkih potih, kakor na dolgih, kjer sadje rado gnjije.

Gledé na vse to so vipavski kmetovalci po navedenih okoliščinah tako rekoč primorani, se sadjereje prav krepko poprijeti; oni so pa tudi v tako srečnem položaji, da jim je dober gospodarsk vspeh zagotovljen, in to prvič po kaj ugodnem zgodnjem podnebji, drugič pa tudi po kupčiji ugodni geografični legi vipavske doline.

Zdaj pa nastane glavno vprašanje: kaj naj bi se v vipavski dolini storilo, da bi sadna kupčija brž ko mogoče do izdatnega gospodarskega pomena dospela, da bi za Vipavce ne dosti manj važna postala, kakor je uže zdaj vinska kupčija?

Da bi se Vipavci krepkeje in prav resnobno sadjereje poprijeli, o tem se je uže veliko govorilo, veliko pisalo. Spominjam tù zopet le na rajnega Matija Vrtovca, na našo kmetijsko družbo, na te stvari se tikajoče članke v „Novicah“ in drugod. Matija Vrtovec je, sme se reči, ves čas, dokler je v Št. Vidu vikaroval, neprenehoma ljudí nagovarjal, in to še celó v cerkvi, da naj se sadjereje čvrsto poprimejo, in veliko veliko je o tem v „Novicah“ pisal, a vse to bilo je skoro brez vsega vspeha. Najmanj, skoro da prav nič sadjereje nahaja se ravno v Št. Vidski okolici. Sl. kmetijska družba prijavila je v svojih „Naznanilih“ l. 1870. v 2. zvezku temeljiti govor njenega tajnika, gosp. dr. J. Bleiweisa v občnem zboru 4. maja tistega leta. V tem govoru nasvetuje on, kako naj bi ravnali Vipavci z zgodnjim sadjem, da se naredí boljša in veča kupčija z večim dobičkom. Konečni predlogi njegovega govora bili so sledeči: 1) iz zbora današnjega naj se pošlje odprto pismo vsem vipavskim gospodarjem v smislu mojega govora, — 2) do podružnice kmetijske v Vipavi naj se pošlje prošnja, da na vso moč dela na izrejo pitanega zgodnjega sadja, — 3) predsedstvu prihodnjega tabora vipavskega naj se želja izreče, da na dnevni red stavi govor o pospehu vipavskega trgovstva s sadjem, — 4) sadje- in vinorejcem, ki zasadé obilo takega sadja in grozdja, naj se naklonijo premije v denarjih, — 5) prihodnji vinski in sadni šoli naj se priporočí, da skrbí za izrejevanje zgodnjega sadja in grozdja na zgled vipavski dolini.

Glejte! vsi ti predlogi so se izpolnili, poslalo se je vipavskim gospodarjem dotično odprto pismo, poslala se je vipavski kmetijski podružnici dotična prošnja, na vipavskem taboru govorila sta še celó dva govornika za povzdigo vipavske sadjereje, podelila so se nekaterim odličnejšim sadjerejcem pohvalna pisma, ustanovila se je na Slapu sadjerejska šola, — storilo se je, z eno besedo vse, kar je gosp. dr. Bleiweis dobrega nasvetoval, in od takrat do sedaj je uže skoraj deset let preteklo, a, Bogu bodi potoženo, reči morem iz prepričanja, da je toliko da ne vse še ravno tam, kjer je pred devetimi leti bilo! Druzega napredka v vipavski sadjereji skoraj nič ni zapaziti, kakor ravno to, da so se je nekateri mladenči, bivši učenci deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu, prav krepko poprijeli, med njimi posebno hvalevredno Ferdinand Malik, — da so se slapenski mladenči, potem ko so se novega načina požlahnovanja dreves od vino sadjerejskih učencev navadili, sploh zarejanja sadnega drevja marljivo poprijeli, — da so se Slapenci sadjereje sploh krepko poprijeli, in tako tudi nekateri bivši nedeljski učenci vino-sadjerejske šole, posebno Ložani. Sicer je pa po celi dolini vse pri starem ostalo. Ako izvzamemo, na primer, v veliki Št. Vidski srenji štiri gospodarje (ti so gospodje: B. Dolenec, F. Kavčič, F. Vrtovec in A. Žvanut) reči smemo o vseh ostalih, da v desetih letih niso vsi skupaj toliko sadnega drevja zasadili, da bi na vsacega 5, — a kaj pravim — da bi na vsacega le dvoje drevesic prišlo. In kar veljá o Št. Vidski srenji, isto veljá zeló tudi o vseh druzih, na primer, o Podragi, Gočah, Planini itd.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetovalci, ne zabite koristnega vam gipsa!

Neki kmet je 14. aprila t. l. poslušal profesorja g. Wilhelma, ki je kot potni učitelj na shodu kmetijske podružnice v Judenburgu na Štajarskem razlagal korist potresanja detelje z gipsom. Kmet si je nauk zapomnil in takoj omislil gipsa. In ni se kesal; kar čudil se je dobrim nasledkom. Detelja je veliko bolj visoka, pa tudi košata in krepka vzrastla, kakor negipsana. Stroški niso v nobeni razmeri bili do dobička, ki mu ga je obilna deteljina košnja dala. Jednako imenitna in koristna je gipsova poraba za zboljšavanje gnoja v hlevih, pa tudi na gnojiščih. Mnogovrstni so pa nasledki, če se gnoj z gipsom potresa. Gips (mavec) je žvepleno-kislo apno. On veže gnojni amonijak, ki je rastlinam dober živež, ter ga iz ogeljno-kislega amonijaka spremení v žvepleno-kisli amonijak, ki ni več plinove podobe in toraj ne more izpuhteti, ampak ostane v gnoju, sicer bi prekoristni amonijak po zraku izpuhtel in se pogubil. Dalje ovira gips prenaglo trohnenje gnoja, kar je imenitno takrat, kedar gnoj več časa ležati mora. Vrh tega je gips sam po sebi uže gnoj zarad svoje sestave iz žveplene kisline in apna. Gips s hlevnim gnojem pomešan je izvrtsno gnojilo za vsako zemljo, za vsak sadež. Gipsa se potrosi $^3/_4$ kila na gnoj od ene velike živalice, to pa hitro po izkidanem gnoji. Z 6 ovac se računa tudi $^3/_4$ kila gipsa.

„Gosp. pril.“

Gospodarske novice.

* *Premije za kobile in žebice na Kranjskem* se bodo letos delile:

v Šentjerneju za politične okraje Krško, Litijo, Novomesto in Črnomelj 3. dne oktobra,

v Postojni za politične okraje Postojna, Kočevje, ljubljanske okolice, Logatec in mesto Ljubljana 6. dne oktobra.

Delitev premij se bo v vsakem konkurznem kraju vršila po posebni komisiji pod vodstvom predstojnika dotičnega c. kr. okrajnega glavarstva, ki je komisiji predsednik; udje te komisije so: en poslanec cesarskega žebčarstva, dva poslanca kmetijskega društva in pa c. kr. dež. živinski zdravnik ali pa žebčarski zdravnik. Vrh premij v srebernih goldinarjih se podeli vsakokrat tudi častna diploma. Ako bi ne bilo zadosti premij v denarju, se bodo za konje, ki so bili spoznani premij vredni, delile samo častne diplome. Za kobile z žebetom je določena 1 premija po 40 srebrnih gold., 1 premija po 30 srebrnih gold., 2 premiji po 25 srebrnih gold., — za mlade kobile: 1 premija po 30 srebrnih gold., 2 premiji po 20 srebrnih gold., — za žebice: 2 premiji po 15 srebrnih gold., 1 premija po 13 srebrnih gold.

Posestniki triletnih žebcev, ki so za pleme sposobni, se vabijo, naj o priliki premiranja pripeljejo pred komisijo svoje žebce, ki se utegnejo zapisati za poznejši nakup.

* *Ker se je cena krompirju zeló podražila*, je v Meninu v Belglji velik nemir postal, pri katerem so več ljudí ubili.

* *Največe drevo na svetu.* V Newyorku (severni Ameriki) je na ogled izloženo drevo, pripeljano iz Kalifornije, kjer je najdeno bilo leta 1874. Deblo tega drevesa do véj je bilo 111 čevljev visoko. Izložen hlod meri 25 čevljev v premeru. Velikanu temu je ime „Old Moses“ po brdu, blizo katerega je rastlo. Učenjaki trdijo, da je to drevo staro 4800 let in da je največe drevo, katero se je dozdaj našlo. Izdolbljen hlod ima sobo, v kateri more bivati 150 oseb; v njem stojí en glasovir in cela garnitura miz in stolov.

* *Kako se znebiti golazni v kurnikih.* Znano je, da kuretnina mnogo trpí od golazni, katera jo vjeda in jej kri pije. Da rešiš kokoši in piščance teh krvopitnih živali, dobro očisti in osnaži na prvo kurnike, potem potrosi nekaj hmelja po podu, in pusti ga nekaj dni ležati. Vse kurje uši in druga golazen se bode v hmelj zbrale, katerega potem zažgeš. To ponavljaj večkrat, odstranile se bodo vse živali, ki nadlegujejo kuretnino, in izredil si jo boš bolj debelo kakor dozdaj.

Obrtnijska novica.

* Civilni inženir v Gorici gosp. Ivan Kerševani je iznajdel koló, katero se rabi pod vodó za mline in druge fabrike. Po razsodbi izvedencev je velike vrednosti ta iznajdba, za katero je g. Kerševani dobil privilegij.

Znanstvene stvarí.

Radomljska dolina v starem veku.

Arheologični opozori.

Naša draga domovina skriva na svojih hribovih, vrhuncih gorá, krmuljah, ponikvah in dolinah toliko množino zgodovinskih zakladov, kakor jih malo drugih dežel pokazati more; škoda le, da so se domoljubi do sedanjega časa tako malo brigali za te vsakako zeló znamenite zaklade.

Krajnska *) dežela je bila za čas vladanja Rimcev, kakor znano, most med srednjo Evropo in Italijo. Vsa kupčija in ves promet iz severovzhoda v Italijo in iz Italije na severovzhod je nedvomno šel čez Krajnsko skozi soteske staroveškega Adransa (sedaj Trojane), ker je radomljska dolina prvo ležala na meji gornje Panonije, pozneje po podaljšanji Italije do gore Adrans pa Italije in Norika, kakor je iz zgodovine znano. Zato je razvidno, da je bila ta dolina uže v starodavnih časih naseljena in obitavana.

Za raziskavanje te doline in sotésk si je brez ugovora prof. Müllner največe zasluge pridobil, a tudi on ni mogel dalje priti, kakor da je raziskal okolico Troján ter blizo Brda pri Podpeči dvoje trdnjav našel: Gradišče namreč in pa rimske šance med Trnavo in Kompoljem. Lansko leto pa je bil po meni na Blagovico kot rimsko naselišče opozorjen; zato tudi v njegovi knjigi „Emona“ ne najdemo tù navedenih krajev, kakor le Trojane, Rimske šance in pa Gradišče.

To dolino, Trojane itd. pa sem jaz uže dve leti po knjigah raziskaval, in enekrat še posebej jo oziroma topografičnih pozvedeb obhodil. Naj zatorej tu opišem tiste stvarí, katere so prof. Müllnerju neznane in po katerih znanji se bo dala nova misel o nekdanjem naseljenji in poobitavanji teh krajev izvoditi.

Rimska cesta od „Savo fluvio“ (savski most) je peljala proti Trzinu; tu se je baje razdelila v dve cesti (kakor dandanes): ena je peljala čez Vir pri Dobu, „kjer je kraj iz stare dôbe znan po iznajdbah“, in od tod naravnost na Gradišče pri Podpeči; druga cesta pa je vodila proti Kamniku k zdaj velikim razvalinam pod zemljo med Mengišem, Kamnikom in Holmcem itd., in to bi bil kraj „mutatio ad quarto decimo“, kakor se je po rimskih miljah spričalo. Al zdaj nastane vprašanje: je li mogoče, da bi bili ti tako praktični Rimljani, ki so vedno najkrajše poteze cestam iskali, si tu nepotrebno in neopravičeno, v popolno neverjetni triogelnik podvojeno daljavo naredili? **) Jaz menim, da ne, ampak da je od štirnajstega miljskega kamna peljala skozi kamniško ožino v Kamnik = motniško dolino. Da je Kamnik uže za čas Rimcev naseljen bil, nam kaže ime Šutna (posuto zidovje, podrtina), — da pa je tudi dolina naseljena bila, to nam uže Valvazor pri hribu Juvanek izpričuje. Morebiti se je prof. Müllnerju posrečilo še kaj več najti.

Čez Gradišče pri cerkvi sv. Marjete peljala je tovorna pot na sever čez potok Radomlje, in se je severno 5 minut od sedanje ceste na vzhod zavila na rimske šance na hribu Kopa na meji Trnave in Kompolj, ***) od tod na Koreno (ki se je v starih listinah

*) Pisavo „krajnska“ namesti „kranjska“ potrjuje mi veljaven jezikoslovec, kajti okrajšek je besede „krajinska“ = Krajinsko, Marchland, in krajni se v kra-nji predelavati ne sme. Pis.

**) Nikdo naj ne misli, da si osvojam kritiko pisati proti velecenjeni knjigi „Emona“, kajti preveliko je moje spoštovanje do moža, ki je po svoji učenosti priznanje učenega svetá si pridobil; le za dolžnost si smatram, pri vednostnih raziskavah dvomljive stvari odkritosrčno razjasniti po svojem mnenji „sine ira“ le „cum studio“.

***) Rimske šance na Kopi pa izvirajo uže iz predrimskih časov, kajti tù so okoli leta 1820. našli barbarično čelado in take denarje, katerih ni nikdo poznal; čelada je prišla pozneje iz Cerarjevega vodnjaka iz Lukovice v muzej, in 29. julija sem g. Dežmanu razložil, kje da je najdena bila. Pis.

*

„Wurzen“ imenovalo) dalje čez Gabrovnico na Pišanjevico v fari Češnjice; tu bila je po pripovedovanji ljudstva ena tovorna pot od Šmartna (Kamnik, motniška dolina) gori peljala, in katera je še v rabi (čas mi ni dovolil vsako stvar samemu pregledavati), in ko se je na Pišanjevici s prejšnjo združila, je vodila na vrh hriba Rakitovec nad česnjiško farno cerkvo, kjer je gradišče v velikosti precejšnjega kastela z vidnimi, toda z zemljo pokritimi in travo poraščenimi razvalinami. Tradicija pripoveduje, da je nekdaj tukaj „pošta“ bila..... od todi je peljala tovorna pot pod vrhovi hribov (imena tù izpuščam) čez blagoviško in čez šentosvaldsko župnijo na vrh Šipka in čez „Grobove“ doli na Trojane. Ta pot je še zdaj zarad kratkosti v rabi.

Ta tovorna pot pa se mi ne zdi edina in glavna, kajti glavna cesta je šla iz Trnave po dolini Radomlje čez Krašnjo, Blagovico, na Učak in Trojane v Zidje. Prof. Müllnerja*) opozorim na staro, široko, enako sedanji delano in pod njivami skrito (baje da —) rimsko cesto v Krašnji, da naj se izkoplje in preišče (ovinkov se ogibajoča in trdo delana cesta mi je odmah sumnjiva postala).

Razun omenjene ceste ima Krašnja v kraju Krajnobrdo eno staroveško gradišče na meji blagoviške in krašnjiške fare; za en lučaj kamna od tega pa je (na Ajdni) kmet „Ajdnar“ imenovan, torej tudi to še čaka preiskavanja, da se izvé, je li rimsko ali predrimsko to gradišče, in če ni sledú kakega starega pota ondi.

Iz Krašnje, kjer bi se težko več kaj dalo najti, ker za cerkvijo doli pritekoča vodica vedno oni kraj močno nasiplje, stopimo v Blagovico.

Prvo, kar nas tù more pozorne storiti, je to, da je od „Vzideh“ do blagoviške (Piskarjeve) njive „v zidovji“ natanko 6 rimskih mil po Peutingerjevi karti, to je, $31^3/_5$ kilometrov v Blagovici, 39 na Trojanah in dobrih 40 kilometrov v Zidéh pri Trojanah od Ljubljane, kar dá 6 rimskih mil. (Primeri to v Müllnerjevi knjigi „Emona“ str. 85.) Tudi ljudstvo izpeljava ime kraja po historični tradiciji, da se zato Blagovica imenuje, ker je tukaj nekdaj „zaloga blagá“ bila. Ta etimologija se dá razlagati po kupčijskih in spekulativnih Juljejcih, kateri so pri svojih colnih stacijah zaloge blagá imeli, s katerim so kupčevali. A ne samo ta njiva, katera uže po besedi „v zidovji“ kaže, da je bilo to zidovje veliko, ker to pomeni to, kar „v sredi zidovja“, ampak 1 kilometer više ravno v tej dolini je zopet veliko zidovje kakih 50 — 60 korakov od vsake strani v štirjak. Tù se je okoli leta 1852. bel obdelan, 1 meter od vsake strani v štirjak mereči kamen našel, pa za pozidave prodal. Ali so bile črke na njem, tega ne vé več lastnik njive (stari Jerin) povedati. Razun tega so se čudno narejene posode izkopale, pozneje razbile in pogubile. Pred mnogimi leti se je v Blagovici pri Krivinovem kozolcu zidovje nekje na njivi zasledilo, pa ne dalje zasledovalo. Med kilometerkamnom 30—31 je Gradišče iz stare dôbe v ravno tej blagoviški dolini na eni krmulji. Po teh mnogih spričalih je pač razvidno, da bo treba Blagovico natanko preiskavati, če se bo hotelo konečno lega colne štacije „ad Publicanos“ določiti.

S tem mislim, da sem nekoliko pojasnil o zgodovini teh krajev podal, katera bodo jako upljivala na daljne preiskave. Naj mi bo še to dovoljeno opaziti, da ime „Gradišče“ je poimenovanje mesta (Stätte), ker je vtrjen kraj, grad = kastel, stal; grad, gorod je še danes imé takim krajem, ki so s zidovjem obdani in vtrjeni iz prejšnjih časov na Jugoslovanskem in v Rusiji. Grad pa je pri nas to, kar Kastell, Burg, Schloss od tod se kraj, kjer je tak grad stal, imenuje Gradišče. Ker pa kraj in dolina z imenom Trnáva leží na jako močvirnem kraju, da, skoro bi se reklo na močvirji — zato razvidno bode vsakemu, da nima z „Dornstätte“ nobenega sorodstva, nego, ker leží med dvema trdnjavama Gradišče in šance, menim, da naravnost tr(d)njavo pomeni in da je bil tukaj zapadni, na Trojanah pa vzhodni zatvor doline Radomlja.

(Konec prihodnjič.)

*) Ta spis je bil oddan pred znanjem prestavljenja prof. Müllnerja vredništvu „Novic“.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. —η.

(Dalje.)

Lomonosov, Karamzin in Puškin so sprevideli, da narodu mora knjige pisati v živem narodnem jeziku, kdor mu želí k omiki pomagati; zato so oni trije odvrgli mrtve staroslovenske oblike ter vpeljali v književni jezik oblike žive, narodne. Tudi to je učil uže Horacij:

„Ut silvae foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit aetas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur morti nos nostraque....
Nedum sermonum stet honos et gratia vivax.“

Dalje učí Horacij, da starina v jeziku se more ponoviti, samo:

„Si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.“

„Usus loquendi“ slovenskega naroda ne vé nič o Dalmatinovih in reformatorskih „cofih“ u' in v', po katere hodi gosp. M. tri sto let nazaj v stare čase k „prednamcem“; prav tako tudi nič ne vé „usus loquendi“ slovenskega naroda o mrtvih staroslovenskih oblikah klopij, pedij, živalij itd., po katere hodi gosp. M. osem sto let nazaj v stare čase k „prednamcem“. Zastonj se je potil vice-admiral in minister-literator Šiškov, da bi ohranil v ruščini vsaj nekaj mrtve staroslovenščine; o njem in o njegovih pomagavcih se spominjajo le še v zgodovini slovstva, kot o možéh, ki so skušali ovirati naravno razvitje živega, narodnega jezika. Vendar ti ruski starinarji — bodi jim na čast rečeno — so vsaj odkritosrčno priznavali, da njihova pisava je sicer mrtva, a ta mrtvi jezik da je po svoji uporabi častitljiv in svet in narodu ne tako tuj, zakaj narod ga vsak dan v cerkvi sliši*) — naš antikvar, gosp. M., pa se skoraj na vsaki strani svojega „meilenstiefelartikelna“ proglaša za „naprednega“ jezikoslovca ter tiste, ki pišejo v živem narodnem jeziku, pita z nazadnjaci. Horacijeve besede: „Debemur morti nos nostraque“ najbrže veljajo tudi o kabinetni slovničariji z mrtvimi oblikami naših „prednamcev“ in o slovniških „jezovih“ gospoda M., ki naravnega razvitja živega narodnega jezika niso v stanu zadržavati. Mrtvim bo gosp. M. težko povrnil življenje, — on je le sam na sebi, kot na živem primeru, dokazal resničnost tistega citata iz „Zvona“, ki ga je svojemu spisu na čêlo zapisal: „Zmote, drugod že odpravljene, šopirijo se pri nas za edino prave resnice“.

V št. 67. „Slov. Nar.“ gosp. M. piše tako: „na 2

*) A slovenski narod po milosti nekdanjih „delavcev v vinogradu Gospodovem“ častitljive staroslovenščine niti v tistih cerkvah ne sliši, katere je sezidal na čast sv. Cirilu in Metodiju. Pis.

je odgovoriti, da gosp. M. ruski vsaj čitati zna prav,*) s čemer se niti gospod η. ponašati ne more. Sredstvo, da mu to dokažem, mi on sam v roke podaja, ker k naslovu časnika „N. Vremja" pristavlja opazko v oklepih (? Vremja?) in še dalje tako piše:**) „Naj si tudi on poišče ruski časnik, naj pogleda va-nj, in prepričal se bode, da Rusi za istino***) pišejo „Vremja" in tako tudi izgovarjajo, kakor sem jaz zapisal, a ne „Vremê", kakor gosp. η. trdi in celó vprašaj postavi spred in zad. To besedo pišejo Rusi z jatom, kakor pišejo besedo slavjansk z jatom".

Risum teneatis, amici! Kaki „neznalice" smo bili do zdaj! Vsak, kdor se je v gimnaziji kaj učil, vé, da v latinskih besedah caput, consul, cupido zlogi **ca, co, cu** se izgovarjajo tako, kakor zlogi **ka, ko, ku** v slovenskih besedah „kapun", „konec", „kupiti", a vendar latinskih besedí „cecidit Caesar cives" ne izgovarjamo „kekidit Kaesar kives", dasiravno so latinci te besede „pisali s tako črko, s kakoršno so pisali une besede."

Vidite, kaka škoda bi bila za slovstvo, ko bi nam gosp. M. ne odkrival takih „edino pravih resnic"! Prav tako tudi grško besedo ἄγγελος smo izgovarjali angelos, dasiravno so Grki „pisali zlog ἀγ s črko γ, kakor so pisali tudi zlog γε s črko γ". Kaki sapožniki in harlekini smo bili mi vsi, Latinci, Nemci in Slovenci, k smo grško besedo ἄγγελος „bašibozukovali" angelus Engel, angelj! Gosp. M. nam je prižgal luč ter je razsvetlil naš starokopitni um; kdor bo še posihmal govoril „angelus", „Engel", „angelj", bo starokopitnik, zakaj „napredno" se te besede izgovarjajo „aggelus", „Eggel", „aggelj". Poglejmo še dalje, kako velikansko korist je prinesel gosp. M. slovstvu sè svojo visoko in globoko učeno jatovo modrostjo.

Kaj je „jatj" in kako se izgovarja, na to vprašanje daja odgovor vsaka ruska gramatika, kakor tudi dr. Miklosich „Lautl." str. 91—103, 239—240, 377—378. — 1) rekoč: „jatj" je vokal, ki v ruščini namestuje glas i drugih jezikov, na pr.: aprilis, aprělj; Wien, Věna. 2) „jatj" in i tudi v ruščini prehajata drug v drugega, na pr., sěstj, sidetj; ditê (dete), děti (otroci). 3) „jatj" se vjemlje z diftongi drugih jezikov, na pr. λαιός, laevus, lěvi; χίνρα, terrae, straně. 4) Staroslovenski in ruski „jatj" v končnicah mnogokrat prehaja v slovenščini v i, na pr. mně, tebě, ženě, v straně = meni, tebi, ženi, v deželi. 5) Posebno važna točka — v staroslovenščini in v ruščini dva mehka polna glasa e se zlivata v „jatj", kateri se prav tako izgovarja, kakor „jatj", o katerem smo govorili v 3. in 4. točki; v slovenščini se taka dva e zlivata v i, v grščini v diftong ει, ki ga Grki i izgovarjajo, na pr. starosl. ne jestj =ně; ruski: ne jestj (tut) = nět; slov. ne je = ni; grški: νόεε = νόει, čitaj: νόί. Tega procesa glasov gosp. M. ne zna; zato piše on, česar se lahko vsak prepriča iz njegovega spisa v „Slov. Nar." zdaj: ni, to je, tako, kakor mu po narodnem izgovarjanji v ušesih zvučí; zdaj: nij, to je, takrat, kadar pozabi narodno izgovarjanje te besede. Etimologija in splošni „usus loquendi" merodajne večine slovenskega naroda velí, po mojem mnenji, pisati in izgovarjati: ni. Podnarečje nekaterih krajev na Slovenskem pozna oblike: najsem, najsi, naj, itd.; drugih krajev: néjsem, nejsi, nej, itd. — oblike pokažene iz něsem, něsi, ně, kakor déjlam, réjpa, céjna iz dělam, rěpa, cěna. Narečja ali podnarečja z oblikami nijsem itd. menda med Slovenci nikjer ni. Kdor se drží staroslovenskih oblik, bi moral tudi tukaj pisati něsem, něsi, ně, itd. Kdor se pa drží živega narodnega jezika, upotrebuje narodne oblike nisem, nisi, ni, ki jih tudi etimologija opravičuje. Tako je tudi z oblikami nimam, němam, nijmam; to je razvidno iz sledečega: Etimologija objasnuje staroslovenske oblike velevnika: rjcěte, iděte, pecěte, nesěte, itd. kot zlite iz starodavnih polnih oblik: rjceite, ideite, peceite, neseite, itd.; tedaj dva mehka glasa e in i sta se zlila v glas ě, ali z drugimi besedami rečeno: diftong ei se je skrčil v vokal ě; ta staroslovenski glas ě pa je v slovenščini prešel v glas i, zakaj narod izgovarja take velevnike: recite, pojdite, pecite, nesite, v nekaterih krajih celó z Metelkovim polglasom: récìte, nésìte; nikjer pa ne govorí slovenski narod: pecěte ali pecijte, recěte ali recijte. V besedah „ne imam" sta se srečala dva točno taka mehka glasa e in i, ki sta se najprej zlila v „jatj": němam, a „jatj" je prešel v i: nimam po ravno tistih zvukovih zakonih, po katerih se je iz peceite obrazovala oblika pecěte, a iz pecěte oblika pecite. Da je oblika nimam mlajša, kakor so oblike pecite, recite, to je res; vendar, če bo gosp. M. rekel, da moramo pisati, kakor on: nemam, češ, da njegova oblika je vendar nekaj stareja od naše (dasiravno bo on težko dokazal, da so jo Staroslovenci upotrebljali), tedaj moramo spet s Horacijem vprašati:

„Scire velim, chartis pretium quotus arroget annus"?

Za bolj nadrobno objasnenje naših oblik tukaj ni mesta, in tudi menim, da za gospoda M. je uže tega več kot preveč; on se mora prej kaj druzega navaditi. Gospodje pisatelji pa, ki ne upotrebujejo naših oblik, imajo za svoje oblike svoje razloge, katerih mi ne odobrujemo, kakor mi po svojem, in za to jim nikdo ničesa ne očita. „Vsak je poštenjak, komur je prepričanje vodílo" — pravi neki pregovor; med nami in njimi bo s časom razsodil „usus,

„Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi".

Vse kaj druzega je z gosp. M.: on svojih razlogov nima nikakih, tujih se še ni navadil, svojega prepričanja nima nikakega, on zapiše besedo tako, kakor veter potegne, pri tem pa za kratek čas zmerja nas, ki imamo za svoje pravopisje tehtne razloge, z „neznalicami".

(Konec prihodnjič.)

*) „gosp. M. odgovarja, da g. M. zna čitati". — Kak šaljiv humorist je ta g. M.!

**) Kdo „še dalje tako piše"? — Spet „gosp. M. piše, da piše g. M.", zakaj drugače vsa ta šušmarija gospoda M. nima nikakega smisla.

***) Kaj hoče gosp. M. reči, ni jasno. — Pišejo Rusi „Vremja" za istino, ne pred istino? ali pišejo Rusi „Vremja" namestu istine? Bi li ne mogel gosp. M. pogledati v Janežičevo slovnico ter prečitati §. o predlogih, preden kaj zapiše?

Mnogovrstne novice.

* *Trgovske in obrtnijske razmere v Bosni.* Po uradnem potu so došla „Soči" sledeča poročila o kupčijskih in obrtnijskih razmerah v Bosni:

Kupčijsko in obrtnijsko blago preskrbovali so do zdaj bosenskemu prebivalstvu trgovci in obrtniki, ki so se v deželi naselili, kajti domačini ne poznajo še potreb razvite civilizacije in izdeljujejo to, česar sami potrebujejo, doma po prav prvotnem načinu z lastnimi rokami.

Tisti trgovci in obrtniki, kateri bi hoteli zdaj večo kupčijo poskusiti v zasedenih deželah, smejo računati samo na c. kr. vojaštvo, uradnike in na omejeno število domačih trgovcev.

Pri vsem tem smemo reči, da se je v Bosni odprla nova žila avstro-ogerski trgovini, da se jej le ustanovi dobra podlaga z vzbujo trgovskih in obrtnijskih potreb-

Pred vsem naj bi se toraj prenesla v Bosno taka rokodelstva in obrtnije, katere utegnejo po nizkih cenah in dobrih izdelkih izpodriniti domače izdelke. V gospodarskem oziru naj bi začeli zasedati deželo taki rokodelci in obrtniki, kateri očitno presegajo uže naseljene obrtnike, da to tudi domačini lahko spoznajo.

Soditi po dosedanjih vtisih in skušnjah najdejo dober zaslužek dobri in poštenih cen držeči se kolarji, zidarji, mizarji, kovači, steklarji (glažarji), kočijaži, čevljarji, peki in mesarji, tudi klobučarjem in kavarnarjem utegne se v mestih posrečiti dobra kupčija; enako se je tudi mlinom, žganjarijam in pivovarnam nadejati dobrega vspeha. Prodajalci narejenih oblek, obutev, klobukov, potovalne in vojaške oprave, kuhinjske posode in pohištva, navadnega kmetijskega orodja bi si lahko mnogo pridobili.

V obče se opazuje, da bi se omenjena kupčija najboljše sponesla v mestih in preko glavnih črt javnega prometa, da so za opekarnice (fornaže) in dotično kupčijo najugodnejši kraji Sarajevo, Dervent in Kiseljač, pa tudi v Senici in tik železnične črte Banjaluka-Novi in Brod-Senica, slednjić da bi se arhitektom za zdaj najboljše godilo v Derventu, Doboju, Senici, Sarajevu in Banjaluki.

Vozniki bi utegnili najti zadosti dela pri prevaževanji blaga na črtah od Broda oziroma Senice do Sarajeva in iz Metkovića skozi Mostar v Sarajevo. Za kmetijske delavce je pa za zdaj še prav malo zaslužka.

To se vé, da mora imeti vsaki, kdor se hoče kot rokodelec ali obrtnik ustanoviti v Bosni, tudi nekoliko svojega kapitala, da si svojo obrtnijo nastavi.

Glavni kraji v Bosni in Hercegovini so: Sarajevo (blizo 40.000 prebivalcev), Gradačač (4500), Dubno (6600), Zvornik (4900), Banjaluka (15.000), Kupres (5200), Djelina (6100), Bihač (4000), Mostar (12.000), Janja (3500), Priedor (3200), Livno (6000), Dolnja Tuzla (5300), Travnik (12.000), Trča (10.000), Maglaj (3180), Kozarač (3500), Stolac (3500).

* *Dragocena škatla.* V Trstu je bila na javni dražbi prodana škatla za 7196 gold.; kupil jo je neki Petracco, tržaški juvelir. Zdaj pa se je izvedelo, da je ono škatlo podaril bogati iznajdenik kanonov, Krupp sultanu Abdul Azizu, kateremu so Turki vrat s škarjami prerezali, sultan pa jo je podaril svojemu ministru. Ko so sultana umorili, zastavil je denara potrebni minister škatlo za 6000 gold. v Trstu in nedavno je šla „na boben“.

* *Kako so kmetje oderuha izplačali.* V Neulengbachu v dolnjej Avstriji zadolžil se je bil kmet pri nekem oderuhu (lihvarju) za par sto goldinarjev. Plačati ni mogel, a oderuh ga je silil, da mu je večje obresti podpisaval. Dolg naraste tako, da je prišla hiša in grunt nesrečnega kmeta na boben, in prevzel je vse oderuh. Al kmetje, katerim se je prejšnji gospodar v srce smilil, sklenili so maščevati se nad oderuhom. Nobeden mu ni hotel delati niti za novce ne. Hiša je zdaj čisto zapuščena. Žito je dozorelo, al oderuh nima koga, da bi ga požel. Naposled je hotel oderuh žito prodati, al nikdo ga ni hotel kupiti, in žito je ostalo na polju v hrano ticam pod nebom, ki ga niso sejale.

* *140 let stara žena*, vdova Kalia Boljanc, je 15 julija umrla v Tiflisu na Ruskem. Zdrava je bila zmerom in le malo mesecev pred smrtjo zbolela. 15 let stara se je uže omožila; njen najstareji sin, ki še živi, je 100, najmlajši pa 75 let star. Imela je 6 sinov, ki vsi so bili ribči.

Naši dopisi.

Iz Rusije 22. avg. —*η*. — Ruska vlada je izdala nadrobno poročilo o svoji delavnosti v Rumeliji. To poročilo je jako važen dokument, ki živo priča o tem, kaki namen je Rusija imela s svojo poslednjo vojsko s Turčijo in kake sovražne sile je morala premagati, da je mogla po vojski mirno svojo nalogo izpolniti. Ta dokument je eklatantna obsodba evropejske politike gledé južne Bolgarije, in bi zato vreden bil, da bi ga slovenski politični časopisi, ki imajo za take stvari dovolj prostora, celega v prevodu ponatisnili. Iz onega poročila je vidno, da $^2/_3$ vseh prebivalcev so Bolgari, le $^1/_3$ znaša zmes iz vseh drugih narodnosti, Turkov, Grkov, židov, ciganov, Armencev. O Grkih poročilo govorí med drugim sledeče: „Rumelijski Grki nočejo nikakor razumeti, da so oni manjšina v deželi. Oni izmišljavajo lažnjivo statistiko, sklicujejo se na neke izmišljene predpravice ter si prizadevajo biti prvi in gospodarji v deželi.“ O Slivenskih homatijah pa poročilo govorí tako: „Slivenski hrup je utihnil, kakor hitro se je pokazal v Slivni generalgubernator (gener. Stolipin). Povod k temu hrupu je podal sam finančni direktor Schmidt sè svojo preočitno nedobrohotnostjo do Bolgarov. Razen tega se lahko s polnim prepričanjem reče, da šuntarji teh homatij niso bili Bolgari, ampak ljudje, ki so si prizadevali Evropi dokazati, da po odhodu Rusov iz Rumelije ne bo mogoče drugače ohraniti mirú v deželi, kakor da jo zasedejo turške armade.“ O evropejski komisiji je med drugim rečeno, da je ona iz začetka hotela rusko administracijo kontrolirati, rusko vlast sebi pokoriti ter upotrebljati jo po svoji prihoti, pa kmalu se je zgodilo narobe: evropejska komisija brez pomoči in svetov ruske vlasti ni mogla prav nič delati. O rumelijski miliciji se sporoča, da ona obstojí iz 9000 mož pešcev, 300 mož konjikov in 1000 mož žandarjev; oficirska mesta so prejeli tisti Rumelijci, ki so ob časa vojske služili v bolgarskih krdelih; razen njih je prišlo iz zofijske vojne šole 60 mladih oficirjev, nekaj je ostalo tudi ruskih, dva Prusa, en Srb in en Avstrijec.

Rusija je Rumelijo prej ustanovila, kakor je bila zavezana po berolinskem traktatu, ter jo je pred srokom pustila v lepem redu. Al komaj so Rusi Rumelijo zapustili, uže so jo začeli razdirati tisti ljudje, ki želé Evropi dokazati, da v Rumeliji je treba turške armade, kar se z drugimi besedami pravi, da Bolgare je spet treba po turški klati. Tak mož je posebno vojni direktor Vitalis.

Berolinski traktat je jako čudna stvar. Iz začetka je vsak hotel biti njemu pravi oče, zdaj se pa te časti vsi nekako branijo, se ve da vsak sè svojim namenom. Nedavno so angleški ministri v parlamentu opominjali, da Evropa se ima posebno Bismarkovi modri mešetariji zahvaliti za ta prelepi traktat; prec potem je tudi njegov glavni organ „Times“ trdil, da ta čast gre edinemu Bismarku in da berolinski traktat ostane večen; dasiravno je vsa Evropa mislila, da je Nemčija nerazločno zvezana z Rusijo, je vendar na berolinskem kongresu Bismark v vseh vprašanjih stopil na stran Evrope proti Rusiji. Ta pokrita odkritosrčnost angleških politikov je Bismarka hudo pičila, zakaj njegov glavni nemški organ „Norddeutsche allgemeine Zeitg.“ je na veliko trobento v uvodnem članku zatrobil po svetu, da te angleške čenče so gola laž, kajti — česar se vsak lahko iz protokolov prepriča — je Bismark v vseh važnih vprašanjih podpiral Rusijo, al njegova naloga ni bila biti bolj ruska, kakor so sami Rusi; Angleži s svojimi čenčami da samo dražijo Rusijo proti Nemčiji itd. „Moskovske Vedomosti“ so se nad tem Beakonsfield-Bismarkovim ravsom smejale ter

so vprašale Gorčakova: razume li on ta poduk Bismarkovega organa?

Poslednja turška vojska je točno opredelila tri ruske stranke. Prva stranka je ves prosti mestni in kmetski narod; njemu je geslo: „Kristusova vera, car osvoboditelj in sveta Rusija.“ Kedar so te tri stvari v nevarnosti, je ruski narod vselej gotov žrtvovati življenje in imenje, — druge politike on ne zna. Dve drugi stranki se imenujete: „slavjanofili“ in „jevropejci-liberali“. V ti dve stranki razpadajo vsi omikani stanovi ruskega naroda. Uže imena opredeljujejo glavne točke politike teh dveh strank. Slavjanofili imajo taka načela: Klasična omika; finančna neodvisnost Rusije od tujih narodov, tedaj edina notranja državna posojila; sedanje samodržavje s pomočjo senata iz izkušenih in previdnih starcev in guberneski in ujezdni zemski zastopi, kajti za resnično ustavno življenje narod še ni zrel, prave ustave nima zdaj še noben evropejsk narod, Anglija jo je nekdaj imela, a zdaj v Angliji carí diktatura pod parlamentarnim prikritjem; francoska ustava je večna revolucija, v Nemčiji Bismark igra s parlamentom, kakor otrok s pupami, avstrijski parlamentarizem pa je karikatura; osvobojenje vseh slavjanskih narodov izpod tujega jarma, njihova politična samostojnost, a v duševnih stvaréh vzajemnost. (Kon. prih.)

Iz Vipave 1. sept. (*Razglas.*) Vipavska kmetijska podružnica napravi 8. dne t. m. (Mali šmaren) popoldne koj po službi Božji pod milim nebom kmetijsko tombolo s sledečimi dobitki: 1) Tombola: železen ogersk plug, vreden 38 gld. (zraven pa še en dar centralnega odbora kmet. družbe v Ljubljani). 2) Činkvina: velik železen stroj za turšico robljati, vreden 30 gld. (zraven tudi en dar družbe kmetijske). 3) Kvaterna: velik holandski filtrirni aparat za vino čistiti, vreden 25 gold. (zraven tudi en dar družbe kmetijske). Terne: mlin za grozdje mastiti, vreden 15 gold. (zraven tudi en dar družbe kmetijske). Amba: zbirka sadjerejskega orodja, vreden 6 gold. — Cena kartelci (srečki) je 20 soldov. — Tombola se začne s primernim govorom. Zvečer pa bode veselica v čitalnici v proslavljenje ranjcega, za kmetijstvo v obče toliko zaslužnega gosp. Matija Vrtovca s slavnostnim govorom, gledišćino igro, petjem in plesom. — Deželna vino- in sadjerejska šola Slapenska letos zavoljo večinoma še prezelenega grozdja ne napravi grozdne razstave in ne bo vinske pokušnje. — Nadjamo se po vsem tem prav veselega dne in slovesne večernice na prihodnji Marijini praznik.

Iz Češnjic. — Pri volitvi občinskega starešinstva 14. dne t. m. je bil za župana izvoljen Jakob Zordani, posestnik v Poljanah, za svetovalca pa sta bila izbrana Matija Žibert iz Rakitovc in Jožef Pestotnik iz Selc.

Iz Ljubljane. — V našem zadnjem listu smo rodoljubnim našim pisateljem željo razodeli, naj bi — nasproti zagrizenim našim sovražnikom in protivnikom novega ministerstva — ne sipali vsak dan naših národnih zahtev tako, da, kakor vrabci na prosó, planejo oni na to, kar je ta ali uni naših časnikov pisal, in potem ženó vriš, kakor da bi vsa Avstrija morala postati slovanska država. „Slovenec“ je te naše želje „festina lente“ napak razumel in v enem svojih zadnjih listov napisal članek, češ, da „Novice“ hoté slovenskemu časništvu mejiti pravico odkritosrčne rodoljubne besede, in da zavidajo „Slovenčevega“ pisatelja tacih člankov, če mu ta ali uni pravi: „kdor je v „Slovencu“ to pisal, ta je tič“. „Slov. Nar.“ je v včerajšnjem listu uže podučil „Slovenca“, da naša objava v zadnjem listu „Novic“ ni bila nikak dementi narodni žurnalistiki in da so vsi Slovenci gledé narodnih tirjatev enih misli. A tudi mi moramo svoje reči. Če se komu ljubi „vodo zajemati z rešetom“, prosto mu je, naj jo zajema, mi je ne zajemamo in čakamo časa, da na pravem mestu naši poslanci formulirajo naše pravične zahteve, ki ne žalijo drugim narodom njihovih. Vsaj vse naše zahteve, kakor včerajšnji „Slovenec“ sam pripoznava, niso nič novega, nič neustavnega, nič nenaravnega, in „Novice“ so se uže za nje borile, ko še „Slovenca“ ni bilo na svetu. Ko bi med nami bivali pošteni dopisovalci različnim dunajskim židovskim časnikom, ki bi poročali to, kar slovenski časniki pišejo, nihče bi časnikom našim ne priporočal potrebne taktike, al ker ti pisúni vse, kar le morejo, napak obračajo, vse potencirajo, svetu objavljajo in se lažejo, kar nihče nas ni rekel in nihče ne mislil, zato in samo zato je zdaj, ko nasprotniki naši tudi Taaffeovemu ministerstvu kupičijo cele goré ovír, je treba, da smo previdarni in ne iščemo naslova „tičev“. Ali nas tega ne učí uže sam „Tagblatt“, katerega vrednik še neki trem dunajskim židovskim časnikom nosi materijal o „neizmernih tirjatvah Slovencev“, ki vznemirja celó poštene nam Nemce in prijazne nam ministre same.

— (*Iz seje odborove družbe kmetijske 31. avgusta*) je „Novicam“ došlo sledeče poročilo: V prvem oddelku seje se je pod predsedstvom barona Wurzbacha in vpričo zastopnika c. k. deželne vlade razpravljal dopis sl. ministerstva o državnih podporah za razstavo goveje živine v Postojni 6. dne oktobra, za pospeh govedoreje, za vodnjake, za pogozdovanje goličav in za žive meje. — O Postojnski razstavi goveje živine 6. dne oktobra so se večidel sprejele premembe, ki jih je nasvetovalo sl. ministerstvo kmetijstva, in sklenjeno je bilo, nemudoma program postojnske razstave v 300 iztisih natisniti dati, da se potem razdelí po deželi. — O vodnjakih se bode sl. ministerstvu razložilo, da zato letos ni nič odtrgal podpori za nakup plemenskih bikov, ker je itak uže podpora s 1800 gold. majhna memo prejšnjih let, in ker za napravo vodnjakov utegne iz prejšnjih podpor ostati blizo 400 gold. zato, ker nekatere občine se še celó lotile niso naprave vodnjakov, za katere jim je uže pred več leti bila podpora obljubljena in deloma uže izplačana. Pri tej priliki omeni dr. Bleiweis izvrstnega poduka o umni napravi vodnjakov, ki ga mu je rajnki gosp. Peter Kozler izročil in katerega je gosp. Vičel pregledal in sem ter tje popravil, da se, razjasnen s podobami, natisne v družbinih „Naznanilih“. Odbor soglasno izreka gosp. Vičelnu zahvalo za njegovo pripomoč pri delu, po katerem dobijo naši ljudje temeljit in lahko umeven poduk v roke o tem, kako dobro napravljati vodnjake, ki ga dosihmal niso imeli. — O zelo obširnih obravnavah druzega oddelka današnje seje poročamo drugi pot.

— (*6 daril po 42 gold. iz prof. Metelkove ustanove*) se bode podelilo učiteljem kranjskim, ki se odlikujejo po lepi nravi in marljivosti v šolstvu, skrbni gojitvi slovenščine in sadjereje. Natečaj za ta darila je razpisan do 30. dne t. m.; prošnje se po poti dotičnega c. k. okrajnega glavarstva izročujejo c. kr. deželnemu šolskemu svetu.

— (*Začetek novega šolskega leta*) za gimnazijo, realko, učiteljski pripravnici in dotični vadnici je 16. dne t. m. Oglasi in vpisi učencev in učenk so 13., 14. in 15. dne t. m.

— Bukvar Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani prodaja šolsko knjigo: „Latinska slovnica za slovensko mladež“ od prof. P. Ladisl. Hrovata po 1 gold. 50 kr. in „Latinsko-slovenske vaje“ od prof. Sebast. Žepiča po 2 gold.

— P. Lazaristi so 1. dne t. m. po ukazu knezoškofijstva tudi v deželni bolnišnici prevzeli duhovna opravila, ki so jih dozdaj opravljali p. frančiškani.

— (*V tukajšnji hiralnici*), katero oskrbujejo usmiljene sestre, se sedaj, ko je 30. dne t. m. umrl gosp. župnik J. Krašovic nahaja 43 bolehnih obojnega spôla. — V tukajšnji dekliški sirotišnici pa je sedaj 14 sirot. Ta množica se bode kmalu pomnožila za 20 deklic, katere se bodo vzele v to dobrodelno napravo na stroške deželnega sirotinskega zaklada.

— Kakor po vseh deželah našega cesarstva, tako se tudi na Kranjskem nabirajo darovi za pogorelce v Sarajevu.

— „Lepega Kranjskega mesta ne moremo si misliti brez gimnazije!“ S to mislijo — piše nam prijatelj — sem v pondeljek, 25. dne avgusta, zapustil Kranj, ki je bil nekdaj „Sitz der Markgrafen von Krain“, zdaj pa, če ga v pondeljkih in drugih tržnih dnevih vidiš, se ti kaže, kakor da bi vsi Gorenjci s trgovino svojo si „rendez-vous“ dajali tukaj. Voz za vozom z različno robo obložen tiší v mesto, na velikem trgu pa je tolika gnječa ljudstva, prodajalcev in kupcev, da težko prodreti moreš veliko množino. In temu mestu, ki je srce Gorenjskega, kamor vse žile gornje strani peljejo, hočete vzeti 4razredno gimnazijo, namesti da bi jej dodali še 4 razrede in bi tako tudi gorenjska stran imela, kar dolenjska ima, celo gimnazijo, katerima bi ljubljanska, v sredi dežele, bila kakor mati hčerama. Kranjska cela gimnazija bi pa zmanjšala preveliko število učencev gimnaziji ljubljanski in s tem tudi njene stroške o plači profesorjev, pa bi olajšala tudi Gorenjcem vzdržavanje njihovih sinov v bližnjem jim mestu, kamor vsak teden zahajajo. S stroški nad 6000 gold. si je pred 18 leti mesto vredilo jako lepo šolsko poslopje, ki je po vladnem ukazu imelo v-se jemati preobilno množico ljubljanske gimnazije, ki pa zdaj ima „mit einem Federstrich“ zavrženo biti! Ne, ne, to nikakor ni mogoče! In to se nam zdi tem manj mogoče, ker ste gimnaziji v Zateču (Saatz) na Českem in v Senju (Zeng) v Dalmaciji ostali, ki ste ob enem z gimnazijo kranjsko lani bili na smrt obsojeni. Kranj pač ne zasluži take enostranske britke osode!

— Knez črnogorski se je včeraj ob poli enajstih dopoldne s svojim spremstvom peljal z nagličem preko Ljubljane na Dunaj. Na ljubljanskem kolodvoru se je bilo zbralo veliko ljudí, ki bi ga bili radi videli, pa se ni nič pokazal, ampak ostal je v svojem dvornem vozu.

— V današnjem izrednem občnem zboru družbe kmetijske je po predlogu centralnega odbora, o katerem je poročal odbornik gosp. Murnik, bilo z malim dodatkom g. deželnega glavarja viteza dr. Kalteneggerja sklenjeno, da se v centralnem odboru ustanovi poseben in samostojen odsek za konjerejo, in s tem dodatkom premeni §. 27. družbinih pravil.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Državni zbor se ima sniti proti koncu tega meseca, če ne bo morda še prej razpuščen. Prvo, kar bo obravnaval, bo državni proračun za leto 1880., po tem pa podaljšanje veljavnosti vojne postave.

— Naslednik Andrassyev bo, kakor se mnogo govori, baron Haymerle, do zdaj avstrijsk poročnik v Rimu.

— Črnogorski knez je prišel v torek 2. t. m. na Dunaj, kjer je gost našega cesarja. Misli se, da je to obiskovanje zavoljo Novega Pazara, ter da bo Avstrija desegla od Črnegore dobrovoljno neutralnost, če ne celó resnične pomoči, ako bi se Turki zasedenju vstavljali.

— V nedeljo zadnjega avgusta je bil tisti véliki dan, ko so imeli „ustavoverci“ državnega zbora dunajskega svoj shod v Lincu, kjer so sklenili stopiti v boj proti sedanji vladi, ker se jim ne zdi dosti nemško-centralistična. Prišlo jih je 74, med temi štajarski Carneri in kranjski Taufferer, ki so resolucijo zoper ministerstvo podpisali, toraj se s svojim podpisom zavezali držati se je. Drugih 49 (med njimi ces. namestnik tržaški baron de Pretis, goriška poslanca Coronini in Winkler(!!), dalmatínski Vidulić itd.) niso bili pričujoči, pa pisali, da tudi pristopijo tej resoluciji. Od teh 123 vlada uže ne bo mogla nobenega pridobiti za-se. Ostane še 50 takih, ki se do zdaj niso še odločili ne za ministerstvo ne proti njemu. Od teh utegne vlada pridobiti morebiti še 10, tako da bi imela potem borih 13 glasov večine, če še vsi narodnjaki in konservativci potegnejo ž njo. S tako pičlo večino se pa ne bo dalo vladati, toraj je lahko mogoče, da bo ministerstvo skusilo si pomagati z razpustom tega državnega zbora in novimi volitvami, ki se bodo v obče pač vse bolje izvršile, ako bode vlada povsod energično v svoje roke vzela nadzorstvo volitev.

— Polkovnik Haymerle je spisal knjižico „italicae res“, kjer pripoveduje, da tako zvana „italia irredenta“ je nevarna za Avstrijo, ker ves laški narod je istih misli, da se mora Avstriji vzeti južni Tirol, Trst in Istra, Francozom pa Nizza in Korzika, Angležem Malta. Za zdaj obračajo vso svojo jezo proti Avstriji. Pisatelj dokazuje, da Italija nima pravice do teh dežel.

Iz Prage. Preteklo sredo popoldne je prišel sèm presvitli cesar k vojaškim vajam. Mesto se je v vsi naglici pripravilo za slovesen sprejem njegov. Z županovim namestnikom Zeithammerjem se je cesar pogovarjal dolgo.

Dalmacija. — „Narodni list“ prinaša pismo grofa Hohenwarta do dr. Klaića v Zadru, v katerem izreka svoje obžalovanje zavoljo odstopa poslanca Pavlinovića, ki je bil ud njegovega kluba, ter izreka nado, da bo mesto njega voljen Klaić. „Tako se z enim očesom jokamo, a z drugim se moremo smijati,“ — sklepa Hohenwart svoje pismo.

Iz Zagreba. — Hrvatski sabr zopet deluje. Med drugimi se peča s postavo, po kateri bi se stenografija (naglopisje) vpeljala kot učni predmet v srednje šole.

Iz Bosne. Sarajevo je po požaru prav žalostno mesto, največi siromaki med vsemi prebivalci so pa katoličani, katerim je edina cerkev pogorela, in so vsi sploh revni ljudje. Vlada je prepovedala zidati in staviti hiše, kakor se komu zdi, in mesto se bo z novega zidalo po lepo izdelanem načrtu. Za pogorelce se pobirajo milodari.

Turčija. Zasedba Novega Pazara po avstrijski armadi je gotova in se ima izvršiti še ta mesec.

Žitna cena

v Ljubljani 2. avgusta 1879.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 83 kr. — banaške 8 gold. 14 kr. — turšice 4 gold. 60 kr. — soršice 6 gold. 93 kr. — rží 4 gold. 39 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 4 gold. 39 kr. — ajde 5 gold. 4 kr. — ovsa 2 gold. 93 kr. — Krompir 3 gold. 20 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.